

Anita Twaalfhoven

is hoofdredacteur van *Boekman* en stafmedewerker van de Boekmanstichting

teel het grootste gezelschap, maar het is nog steeds kleiner dan het kleinste gesubsidieerde gezelschap in de jaren zeventig. Kleiner dan destijds De Nederlandse Comedie en Het Publiekstheater. Het gaat dus, ook in het advies van de Raad, nog steeds om relatief kleine gezelschappen. Om een vergelijking te geven: in Duitsland zijn alle repertoiregezelschappen megagroot en gehuisvest in theaters die vier maal zo groot zijn als Het Muziektheater in Amsterdam. Het voordeel is de grote flexibiliteit binnen het gezelschap. Het nadeel is dat alles in Duitsland om repertoire draait, of het nu gaat om toneel, dans, opera of orkesten. Dat heeft ook een saaie kant. Maar die kant hoeft het in Nederland natuurlijk niet op te gaan.’

Theater plus pop

Hoe ziet hij de toekomst van de VSCD? Om te beginnen denkt hij aan samenwerking met de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF), die sinds enige tijd in hetzelfde gebouw is gevestigd als de VSCD. ‘We doen al dingen samen: op het gebied van de Arbowetgeving, de vakopleidingen en studiedagen voor de leden. Maar er heerst nog steeds een vooroordeel: zij zouden van de leren jacks zijn en wij van de driedelige pakken met stropdas. Maar het idee dat het popcircuit te typeren is met trefwoorden als “jong” en “alternatief” is achterhaald. Popmuziek is inmiddels veel breder en trekt ook een breed publiek. Bovendien staat het genre ook bij onze leden op de podia. Wij moeten ons dan ook opnieuw tot elkaar verhouden. Ik ben voor een fusie tussen de twee verenigingen, met als gevolg steeds meer popmuziek in de theaters en steeds meer theater op de poppodia.’

Verder in de toekomst kijkend denkt Van den Berg aan een Huis van de Podiumkunsten. ‘Met alle belangenbehartigers in de sector bij elkaar. Het grote voordeel is dat je dan één centraal aanspreekpunt hebt. Ook biedt het

allerlei praktische aanknopingspunten, denk bijvoorbeeld aan de ICT. Ons ideaal is een systeem met één database die correspondeert met het Uitburo. We willen tot één landelijke portal komen, in plaats van al die systemen die niet op elkaar aansluiten. Daarnaast kun je als Huis van de Podiumkunsten met alle belangenbehartigers een gezamenlijke lobby voeren voor de podiumkunsten.’

Wat zijn belangrijke verworvenheden van de VSCD? ‘Je kunt denken aan de verlaging van de btw van 18 naar 6 procent, waarin de VSCD een stevige rol heeft gespeeld. Of de afschaffing van de internationale artiestenregeling, een regeling met een enorme administratieve en fiscale rompslomp. Maar ook de opzet van een internationale auteursrechtenlobby. In het kader van de cultuurpolitiek van het rijk is het echter het belangrijkste dat wij ons daar een plek hebben verworven. De rijksoverheid spiegelt zich gewoontegetrouw alleen aan organisaties die zij zelf subsidieert. De financiering van theatergebouwen loopt altijd via de gemeentes, en die stonden in zekere zin dan ook buitenspel bij de rijksoverheid. Nu zie je bijvoorbeeld de resultaten van ons publieksonderzoek, dat laat zien hoe klein het aandeel is van de gesubsidieerde podiumkunsten, terug in het advies van de Raad voor Cultuur. Men houdt rekening met ons.’

We want more!!

De groeistuipen van de Nederlandse poppodia

André Nuchelmans De poptempels in Nederland maakten de afgelopen tien jaar een enorme groei door. Het ene na het andere nieuwe of vernieuwde poppodium verrees. Maar deze groei heeft ook zijn schaduwkanten. Hoe ernstig zijn de financiële problemen en personele strubbelingen?

Nederland heeft een unieke infrastructuur van poppodia van verschillende grootte, waarop menig land en buitenlandse band jaloers is. Het begin dit jaar verschenen boek *Hey ho, let's go! Poppodia in Nederland* (Jolles 2007) geeft een overzicht van de nieuw- en verbouwhausse bij de Nederlandse poppodia. De zeventien poppodia die in het boek de revue passeren, zien er allemaal zowel aan de binnen- als aan de buitenkant even bijzonder uit. De nieuwbouwpodia zijn dan ook door bekende architectenbureaus als Benthem Crouwel, OMA en Diederendirrix ontworpen. Volgens de begeleidende teksten in het boek is daarbij gehoor gegeven aan alle specifieke eisen die een poppodium stelt. Vooral akoestiek, publieksroutes en geluidsisolatie zijn punten waar de architecten rekening mee houden.

Het rooskleurige beeld dat de publicatie schetst, werd in maart echter wreed verstoord door een artikel in *de Volkskrant* over de

vermeende malaise onder de Nederlandse poppodia (Gijssel 2007). Van Gijssel baseert zich in zijn artikel op een recente inventarisatie van onderzoekers Leon Zwaans en Paul van Oort. Zij signaleren een aantal knelpunten in de poppodiasector. Verschillende podia dreigen aan financiële tekorten ten onder te gaan. Zwaans en Van Oort herleiden die tekorten tot een aantal structurele problemen (Zwaans 2007). Daarnaast is er een ongekend aantal vacatures voor poppodiumdirecteur. Is er inderdaad sprake van een noodsituatie of horen de problemen waar een deel van de sector mee te kampen heeft bij de gang naar een professionele organisatie, zoals die ook in de theatersector heeft plaatsgevonden?

Jeugd bezighouden

De verbouwingen of nieuwbouw van poppodia zijn voor een belangrijk deel terug te voeren op de ontstaansgeschiedenis van het Nederlandse

popcircuit. In de jaren zeventig en tachtig ontstaan de meeste van de huidige podia. Zij komen voort uit jongeren-centra en hebben voornamelijk een welzijnsfunctie: de jongeren van de straat halen en bezighouden. Veel van de beginnende podia vinden onderdak in leegstaande gebouwen als scholen, fabrieken, bioscopen en weeshuizen. In de naamgeving is de oorsprong van het onderkomen terug te lezen: Melkweg, Patronaat, Het Burgerweeshuis, Boerderij.

De invoering van nieuwe wetgeving die ook betrekking heeft op de poppodia, confronteert de meeste met hun niet passende behuizing. Zo dwingt de Wet Milieubeheer uit 1992 veel podia tot aanpassingen om geluidsoverlast te voorkomen. Afhankelijk van de gemeentelijke betrokkenheid bij popmuziek investeren gemeentelijke overheden al dan niet in aanpassingen om aan de nieuwe normen te voldoen. In veel gevallen gedogen gemeenten de bestaande situatie met een steeds uitgesteld plan tot verbouwing of nieuwbouw.

In 1996 krijgt Nederland het eerste fonkelnieuwe poppodium met de verhuizing van Hedon in Zwolle naar een nieuw onderkomen. In 1997 begint Vera in Groningen als eerste poppodium aan een

Te veel podia richten zich op dezelfde inter- nationale artiesten

grootscheepse verbouwing. Als de vernieuwde zaal in april 1998 opent, biedt het als enige poppodium slaapplekken voor de optredende muzikanten. In 1998 volgt de nieuwbouw van 013 in het centrum van Tilburg, waarin een aantal bestaande podia en poporganisaties samengaan, en daarna gaat het snel. Steeds meer gemeenten maken plannen voor een nieuwbouw van het poppodium. In veel gevallen gaan de nieuwbouwplannen gepaard met een schaalvergroting van het oude podium en het samenvoegen van faciliteiten, zoals podia, studio's en oefenruimtes.

Niet overal gaat het even makkelijk. Zo stellen de gemeentebesturen in Eindhoven en Nijmegen de plannen voor nieuwbouw van respectievelijk De Effenaar en Doornroosje met enige regelmaat uit of lijkt het project zelfs geheel van de baan. Uiteindelijk worden de meeste nieuwbouwplannen toch verwezenlijkt. Maar ruim tien jaar na het eerste nieuwbouwpodium beginnen zich problemen af te tekenen. Het Bredase Mezz is al drie keer van een faillissement gered door financiële tegemoetkomingen van de gemeente. Muziq in Almere moest enkele weken na de feestelijke opening in het voorjaar van 2005 al sluiten en heeft sinds kort een nieuwe bestemming als discotheek. Het Patronaat in Haarlem kwam vorig jaar in financiële problemen, toen de nieuwe directeur een tekort van ruim 400.000 euro moest verantwoorden. Maar waar zijn deze, vooral financiële, problemen op terug te voeren?

Verliesgevende activiteiten

Het Tilburgse 013 maakte enkele jaren na de nieuwbouw een moeilijke periode door. De huidige directeur Guus van Hove heeft de zaak inmiddels weer op de rails. Toen hij in mei 2003 aantrad, had 013 een tekort van 200.000 euro. Van Hove heeft de kosten op een rijtje gezet, een reorganisatie doorgevoerd en is op een iets

lager plan doorgedaan. Om uit de verliezen te komen, moest er winstgevendende programmering komen en in de verliesgevende activiteiten gesneden worden. Daarnaast richtte Van Hove zich meer op de eigen regio en zocht samenwerking met andere instellingen in de directe omgeving. Hieruit kwam een ondernemingsplan en daar is hij mee naar de gemeente gestapt. Die heeft hij gevraagd een verbouwing te financieren, het negatieve eigen vermogen aan te zuiveren en de subsidie structureel te verhogen. Daar heeft de gemeente volledig mee ingestemd. 'Je moet eerst voor jezelf op een rijtje hebben wat je wilt en pas dan stap je, als je er niet uitkomt of er is nog een financieel tekort, naar de subsidiënt', aldus Van Hove.

Volgens hem zijn de problemen waar de poppodia zich voor gesteld zien, in vier soorten in te delen. Allereerst maakt een podium met een verbouwing of nieuwbouw de omslag van een kleine organisatie naar een grotere, professionele organisatie. Daarbij moet de groei van de organisatie in balans zijn met de groei van de activiteiten. Een ander probleem is dat door de beperkte subsidiëring geen enkel poppodium een eigen vermogen of financiële reserves heeft, waar het tegenvallers mee op kan vangen. Daarnaast richten te veel podia zich op dezelfde internationale artiesten, die echter maar een beperkt aantal podia aandoen. Het is als regionaal podium niet realistisch om je daarop te richten. De consequentie is dat de inkomsten niet aan de verwachtingen voldoen. Tot slot denken poppodia te vaak op de korte termijn en kijken ze te weinig naar hun eigen regionale betekenis.

Frans Vreeke is interimdirecteur bij het Haarlemse poppodium Patronaat en heeft in diezelfde functie ook een aantal andere in de problemen verkerende poppodia weer op weg geholpen. Hij onderschrijft de problemen die Van Hove schetst voor het merendeel. Daarnaast stipt hij nog een aantal andere kwesties aan die

daar verband mee houden. 'De schaalvergroting die op veel plekken heeft plaatsgevonden, vereist van de leidinggevende meer inzicht in cijfers. Als je over exploitaties van rond de vijf miljoen spreekt, waar het eerst één miljoen was, komt er veel meer bij kijken om een goed overzicht te houden in het financiële cijferwerk. Een podium gaat meer activiteiten ontwikkelen en dat vraagt ook om meer controle', zegt Vreeke. 'Behalve die cijfermatige capaciteiten moet een directeur ook wel degelijk over inhoudelijke kennis beschikken. Als hij met de programmeur over het te plannen programma praat, moet hij ook inhoudelijk thuis zijn in nieuwe stromingen en trends.'

Wat dat betreft vertonen de problemen in de popsector veel gelijkenis met de problemen die rond de millenniumwisseling in de theatersector speelden. Er waren toen relatief veel open vacatures voor de functie van theater- en schouwburgdirecteur na verbouwingen of nieuwbouw. Een van de conclusies van een onderzoek naar de oorzaken hiervan was, dat de directeuren vaak op verkeerde gronden waren aangesteld. De advertentie vroeg om iemand met veel betrokkenheid bij de theatersector. Vervolgens werd de nieuwe directeur op zijn financieel management afgerekend en die expertise bleek bij de meesten niet voldoende aanwezig (Graafland 2002).

De schaalvergroting als gevolg van nieuw- of verbouw vraagt niet alleen om aanpassingen op directieniveau, maar ook bij de rest van de organisatie. Die moet toegesneden worden op de nieuwe omgeving en schaal. Veel poppodia hebben van oorsprong een platte organisatie-structuur waar iedereen over alles meebeslist. Na schaalvergroting leidt dit tot onwerkbaar situaties. 'Bij mijn aantreden als interim tref ik meestal acht à tien mensen aan de vergader- tafel aan', zegt Vreeke. 'Als ik vertrek, is er een managementteam met drie of vier leden. Daar-

naast vraagt schaalvergroting om meer specialisme en dus duidelijkere functieomschrijvingen.’

Stopzetting subsidie

Niet alle problemen waar de nieuwe podia mee te maken hebben, zijn terug te voeren op de interne bedrijfsvoering. Ook wetswijzigingen of veranderingen in regelgeving kunnen vergaande financiële consequenties voor poppodia hebben, zoals de hierboven genoemde Wet Milieubeheer. En de stopzetting van de subsidiëring van zogenaamde In- en Doorstroombanen (ID-banen) door de landelijke overheid had grote gevolgen voor de poppodia. Vreeke: ‘Veel poppodia drijven op vrijwilligers en de betaalde banen waren tot voor kort voor een groot deel ID-banen. Stopzetting van deze subsidie stelde poppodia voor financiële problemen. Het geld dat bij de landelijke overheid vrijkwam als gevolg van de opheffing, is doorgesluisd naar de gemeentelijke overheden. Maar omdat het niet gelabeld is, gaat het in de meeste gevallen niet naar de vroegere ID-banen.’ De structurele subsidiëring door gemeentelijke overheden is vaak te laag om adequaat op deze veranderingen te reageren. 013 ontvangt op een totale begroting van 5,5 miljoen euro

Er blijven altijd onvoorziene kosten na een verbouwing of nieuwbouw

700.000 euro subsidie.¹ Daarvan gaat 270.000 euro op aan huur. Er blijft dan weinig financiële speelruimte over. En vallen de eigen inkomsten tegen, dan is er al snel een tekort.

Op het Noorderslag-seminar, begin dit jaar, kondigde een aantal podia al aan reserves op te gaan bouwen om zo financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Dat geld is echter niet bestemd om de structurele financiële problemen op te lossen. Frans Vreeke vindt dat er te weinig geld naar de poppodia gaat. ‘Bij ver- of nieuwbouw wordt er altijd wel een haalbaarheidsstudie op de nieuwe begroting losgelaten. Daarbij is een vast percentage gereserveerd voor het onderhoud van het podium, wat de gemeenten aan de bestaande subsidie toevoegen. Aan geld voor extra personeel, opleidings- en bijscholingskosten voor het bestaande personeel wordt echter niet gedacht.’ Dit heeft tot gevolg dat de zaak kan draaien, maar dat er geen ruimte is om over de toekomst of langetermijnontwikkelingen na te denken. Vreeke: ‘Alle poppodia zijn uitvoeringsorganisaties. Voor beleid of ontwikkeling is slechts buiten kantooruren tijd. Ze kampen bijna allemaal met een capaciteitsprobleem en dat is allereerst kwantitatief, maar daardoor ook kwalitatief.’ Veel directeurs zijn geneigd om dergelijke zaken niet in de planning op te voeren, want anders komt het nieuwe podium er sowieso niet. Als de nieuwe poptempel er dan eenmaal staat, zien we wel weer verder, is vaak de gedachte.

In Nijmegen pakt Doornroosje-directeur Toine Tax, de opvolger van interimdirecteur Vreeke, de zaak anders aan. Hij weigert op zijn begrotingen te korten om zo de financiële tegenvallers tot een minimum te beperken. Het gevolg is wel dat de plannen voor het nieuwe onderkomen inmiddels al tien jaar lopen. Maar als het podium er eenmaal staat, en langzaam maar zeker komt de verwezenlijking van dit sprookje dichterbij, is er ook zo veel mogelijk

met alle (on)kosten rekening gehouden en staat er een organisatie met medewerkers die berekend is op het nieuwe onderkomen. Bij de recente nieuwbouwplannen voor een poppodium in Leiden schat de wethouder de kosten eerder te ruim dan te krap in. Om toekomstige financiële valkuilen te vermijden, gaat hij van de duurste variant uit (Rietbroek 2007).

Wanneer poppodiumdirecteurs aan de gemeente een verkeerde voorstelling van zaken schetsen, krijgen ze te maken met het zogenoemde bedel-*imago* (Graafland 2002, 24). De eerste keer dat je bij de gemeente aanklopt voor extra financiering word je nog wel serieus genomen. De tweede keer neemt dit al af. Het is van belang de gemeente een reële voorstelling van zaken te geven en ook als het goed gaat contact te houden.

Daarnaast is niet alles van tevoren precies in te schatten: er blijven altijd onvoorziene kosten na een verbouwing of nieuwbouw. Gemeenten moeten er dan ook rekening mee houden dat ze er met de bouw van een nieuw poppodium nog niet zijn. De laatste jaren lijkt het er steeds meer op dat de poppodia een visitekaartje voor de gemeente zijn. Gemeenten proberen elkaar de loef af te steken met het mooiste en grootste poppodium in de regio. Als het gebouw er echter eenmaal staat, blijkt dat ook de reguliere financiering door de gemeente naar een hoger plan moet en daar is dan vaak geen geld meer voor. Bovendien moet een podium als het er eenmaal staat ook publiek trekken. Zoals Guus van Hove al opmerkte, richten te veel nieuwbouwpodia zich op de middelgrote tot grote internationale bands en veel minder op de eigen regio. Het popmuzieklandschap is echter aan verandering onderhevig. Toerden in de jaren tachtig van de vorige eeuw veel buitenlandse bands het gehele middelgrote circuit van Nederlandse poppodia af, tegenwoordig geven ze de voorkeur aan een optreden op een van de festivals gevolgd door

een paar podia, meestal in de randstad. Zeker buiten de randstad moeten de podia zich dan ook meer richten op de eigen regio en Nederlandse bands. Dankzij de specifieke subsidie-regeling voor het programmeren van beginnende en gevorderde Nederlandse bands bij het Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing (FPPM) liggen daar juist mogelijkheden voor de regionale podia.²

Onaangename verrassingen

Voor een deel zijn de financiële problemen van nieuwbouwpodia het gevolg van de onbekendheid van architecten met de eisen die poppodia stellen. In tegenstelling tot de positieve voorstelling die in *Hey ho, let's go* van de nieuwbouw wordt gegeven, kwamen nieuwe podia soms voor onaangename verrassingen te staan. Zo had de benedenzaal in het Almeerse Muzing een vlakke vloer, die absoluut niet geschikt is voor popmuziek. Het verhoogde podium versperde de toegang tot de invalidentoiletten, zodat de oplossing van het ene probleem weer een ander probleem tot gevolg had. In de Bredase popzaal Mezz was door de architect geen opslagruimte ingepland, iets wat essentieel is voor een poppodium. Moeten dergelijke voorzieningen later alsnog toegevoegd worden, dan is de prijs altijd een veelvoud van de prijs die in de nieuwbouw zou zijn meegenomen. Door de toegenomen ervaring met nieuwbouwpodia komen dergelijke problemen gelukkig steeds minder voor.

Ook bouwkosten die de pan uit rijzen leiden nogal eens tot vervelende situaties. De geplande airco in Mezz ging als gevolg van toegenomen bouwkosten aanvankelijk niet door, wat tot gevolg had dat bands in de zomer een pauze in moesten lassen om van de extreme hitte bij te komen. Het Amstelveense P60 krijgt binnenkort alsnog een laad- en losplatform, dat bij de bouw geschrapt was om in de buurt van de begrote kosten te blijven. Maar ook de wel

compleet uitgevoerde poppodia moeten met hun tijd meegaan en af en toe een aanpassing of toevoeging plegen. Zo staat 013 komende zomer een verbouwing te wachten om de zaal laagdrempeliger te maken en de foyer aan de eisen van deze tijd aan te passen. Maar daar moet dan wel geld voor zijn.

De meeste van bovenstaande knelpunten komen ook in de analyse van Zwaans en Van Oort aan bod. De onderzoekers voeren de problemen echter te vaak terug op het amateurisme van de sector, terwijl er juist sprake is van een toenemende professionalisering. Bij een gebrek aan middelen om te professionaliseren, kunnen de meeste podia die stap niet zomaar maken. Daar komt nog bij dat er in de gehele kunstensector een cultuuromslag heeft plaatsgevonden, waarbij het cultureel ondernemerschap de boventoon voert. De problemen bij de poppodia zijn dan ook niet zozeer voorbehouden aan de grote nieuwe podia, maar spelen in de gehele sector. De mensen die vanuit een welzijnsachtergrond bij poppodia zijn gaan werken, krijgen ineens te maken met een andere cultuur. Er wordt meer financieel inzicht vereist en daadkracht om zaken te veranderen en in te grijpen (Lagendijk 2007).

Poppodia realiseren met beperkte middelen een groot aantal activiteiten

Van Hove: 'Je moet aan de buitenwacht laten zien dat je een culturele onderneming bent en dat je die kunt leiden.' Hij pleit voor een positieve benadering: 'Laat zien wat je sterke kanten zijn en vraag pas om financiële bijstand als je de problemen achterhaald hebt en een plan voor de toekomst hebt opgesteld.' Het stuk van Van Gijssel in *de Volkskrant* haalt vooral de negatieve conclusies uit het rapport aan en wekt daardoor de indruk dat de gehele sector in een onafwendbare negatieve spiraal zit. Vreeke: 'Het artikel doet niemand goed en helpt de sector niet. Het kweekt alleen maar meer onbegrip bij de lagere overheden en degenen die al op voorhand tegenstander van het subsidiëren van poppodia en popmuziek zijn.' Terwijl ook de gemeenten een hand hebben in de financiële problemen waar een aantal poppodia mee te maken heeft. Wat dat betreft zijn podia overgeleverd aan de welwillendheid en betrokkenheid van de wethouder die cultuur in zijn of haar portefeuille heeft. Dat de Tilburgse wethouder 013 een warm hart toedraagt, blijkt duidelijk uit de gang van zaken daar, al heeft ook de professionele insteek van Van Hove daar een groot aandeel in.

Overeenkomsten met theater

Toch leek het tot voor kort alsof de poppodia nauwelijks van elkaars problemen en de ervaringen uit de theatersector op de hoogte waren. Een paar jaar geleden riep de brancheorganisatie Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF) het VNPF-café in het leven. In dit regelmatig terugkerende informele samenzijn wisselen directeuren en medewerkers van poppodia en -festivals hun ervaringen uit en proberen van elkaars fouten te leren. Nauwere samenwerking met de evenknie voor de schouwburgen en concertgebouwen, de VSCD, ligt ook voor de hand. De nieuwe directeur van de VNPF, Berend Schans, komt van de VSCD en beide organisaties zijn in

hetzelfde pand ondergebracht. Zoals uit het rapport over de ontslagredenen bij theaterdirecteuren van Graafland blijkt, zijn er wel degelijk overeenkomsten tussen beide sectoren, al zullen er ook altijd verschillen blijven. De VNPF laat momenteel een soortgelijk onderzoek naar het grote aantal openstaande vacatures voor poppodiumdirecteuren doen.

Een van de grootste verschillen tussen beide sectoren is dat schouwburgen en concertgebouwen voor een beduidend groter deel van de begroting subsidie ontvangen dan poppodia. Waar 013 het met ongeveer 12,5 procent subsidie moet doen, krijgt de Amsterdamse Stadschouwburg voor 90 procent van de begroting gemeentelijke subsidie. Alhoewel niet alle theaters een dergelijk hoog percentage krijgen, is het bijna overal een veelvoud van de subsidie die poppodia ontvangen. De cijfers worden nog schrijnender als de feitelijke bedragen worden afgezet tegen het aantal bezoekers. Een deel van de 73 bij de VNPF aangesloten podia en festivals heeft weliswaar problemen, de groep als geheel realiseert jaarlijks met de beperkte middelen en personeel een groot aantal activiteiten (14.300 in 2005) en bereikt daarmee een erg groot publiek (3.182.400 in 2005) (VNPF 2007).

Wat betreft de verhouding tussen vrijwilligers en betaalde krachten onder de medewerkers bij poppodia en schouwburgen en concertgebouwen is het de omgekeerde wereld van het subsidieaandeel. Directies van schouwburgen en concertgebouwen staan vaak versteld van de grote hoeveelheid vrijwilligers waar poppodia mee werken. Wellicht kan de popsector een aantal vrijwilligers met de theatersector ruilen voor een deel van hun subsidie.

André Nuchelmans

is redacteur van *Boekman* en stafmedewerker van de Boekmanstichting

Met dank aan:

Guus van Hove, directeur 013, Tilburg en Frans Vreeke, organisatieadviseur, producer Noorderslag en interim-directeur Patronaat, Haarlem

Literatuur

Gijssel, R. van (2007) 'Wankele tempels: nieuwe poppodia kort na de opening in financiële problemen'. In: *de Volkskrant*, 15 maart.
Graafland, E.L.F. (2002) *Een ongewild einde: de verandering van hart en nieren*. Amsterdam: VSCD.
Jolles, A. en J. van Beusekom (red.) (2007) *Hey ho, let's go! Poppodia in Nederland*. Rotterdam: NAI.
Lagendijk, R. (2007) 'Popzalen hebben moeite geschikte podiumdirecteur te vinden'. 3voor12.vpro.nl/artikelen/artikel/33236756.
Nuchelmans, A. (2002) *Dit gebonk dient tot het laatste toe te worden bestreden: popmuziek en overheidsbeleid 1975-2001*. Amsterdam: Boekmanstudies.
Rietbroek, J. (2007) 'Leiden wil het een keer goed doen met popcentrum'. 3voor12.vpro.nl/artikelen/artikel/33142959.
VNPF (2007) *In-sight: facts & figures 2005*. Amsterdam: VNPF.
Zwaans, L. en P. van Oort (2007) *Knelpunten in de poppodiumsector: analyse*. S.l.: Culturele Zaken (etc.).

Internet:

3voor12.vpro.nl/artikelen

Noten:

- 1 De gemeente Tilburg heeft vanaf 2005 de subsidie tussentijds opgehoogd met 200.000 euro, daarvoor was de financiële speelruimte nog kleiner.
- 2 Het betreft hier het zogeheten Podiumplan. Wanneer voor de regeling geselecteerde poppodia een Nederlandse band programmeren, kunnen ze achteraf bij het FPPM subsidie aanvragen voor het verschil tussen inkomsten van de zaal en gage van de band. Op die manier bepaalt de programmeur van de zaal welke bands voor subsidie in aanmerking komen, zonder dat de bands daar zelf weet van hoeven te hebben.